

رویه‌های جهانی در قانونگذاری محیطی

با اشاره ویژه به صنایع بسته‌بندی

از: مرکز تحقیقات و بررسی‌های اقتصادی اتاق

اروپا بازار مشترک

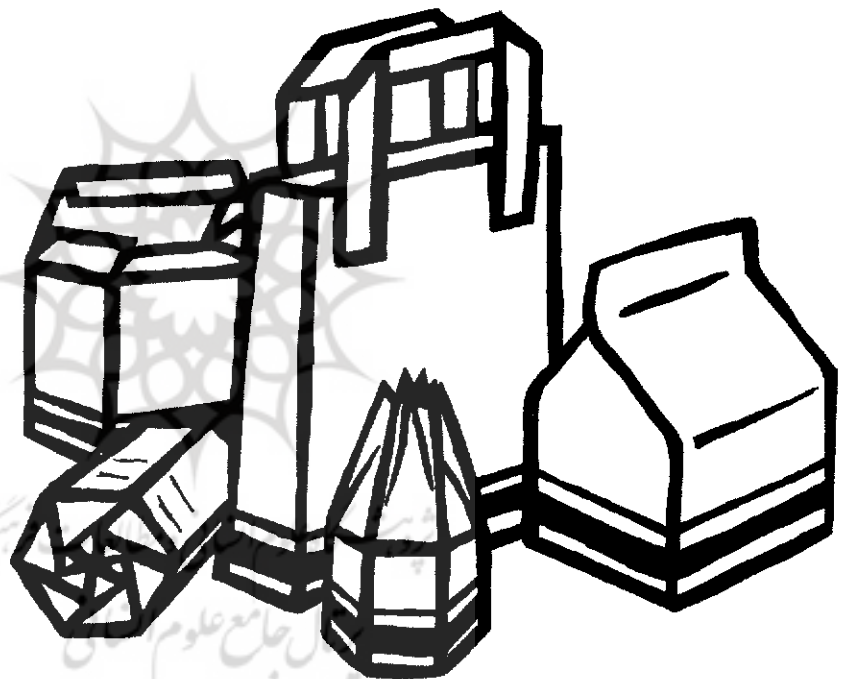
پس از یک دوره آزمایشی که از هیافت‌های تدریجی استفاده شده بود، دی. جی. ایکس. آی، هیئتی که مسئول امور محیط زیست جامعه اقتصادی اروپاست، راهبردی ارائه داد که توانست با ایجاد اولویت‌هایی برای کشورهای عضو برکل مسئله مدیریت پسماندها احاطه پیدا کند. اولویت‌های مزبور به ترتیب زیرند:

- ۱) کاهش پسماندها، ۲) استفاده دوباره یا بازیابی، ۳) افزایش استانداردهای دفن زباله و شیوه‌های سوزاندن آن.

سه دستور عمل مهم به وسیله هیئت به شرح زیر صادر شده است: ۱) دستور عمل بسته‌بندی کلی، ۲) دستور عمل مواد پلاستیکی، ۳) دستور عمل مربوط به لاستیک‌های خودرو.

انتظار می‌رود که دستور عمل بسته‌بندی کلی به وسیله کشورهای عضو بازار مشترک در سال ۱۹۹۳ پذیرفته شود. هدفهای این هیئت از دستور عمل مزبور عبارتند از: الف) به حداقل رساندن تمام شکل‌های بسته‌بندی در جریان پسماندها، ب) تعیین نرخهای بازیابی بالا، وج) تشویق استفاده دوباره و برگردن دوباره از طریق سیاست‌های فعال. برای اطمینان از نرخهای بازیابی بالا، ممکن است خرده‌فروشان و تولیدکنندگان طبق مصوبه دستور عمل مسئولیت بازیابی را عهده‌دار شوند. در واقع، این عمل می‌تواند به معنی به کارگیری هدفهای کاهش پسمانده باشد یا اینکه سیستم‌های جداگانه جمع‌آوری پسمانده را، که هم‌اینک در برخی ایالت‌های آمریکای شمالی اجرا می‌شود، به صورت اجباری درآورد.

نظر به اینکه مواد پلاستیکی با اشکال و کاربردهای متفاوت در تمام بخشهای جوامع مدرن به فراوانی به کار می‌رود، کمیسیون بازار مشترک اروپا توجه ویژه‌ای به آن نشان داده‌است. هدف اولیه دستور عمل مواد پلاستیکی، در صورت تصویب، عبارت است از کاهش میزان پسماندهای پلاستیکی حداکثر تا ۲۰ درصد.

اصل "پرداخت به وسیله آلوده‌کننده" از پشتیبانی فراگیری در این کشورها برخوردار است، و بسیاری از آنها شماری از این گونه ابزارها را قبلاً ارائه کرده و در مورد کارایی آنها تجربه چشمگیری کسب کرده‌اند. استفاده از مالیات، سپرده‌ها، عوارض و اعتبارهایسی برای انتقال پسماندها، به مثابه ابزار مهمی برای افزایش بازیابی و جلوگیری از آلودگی و خسارت محیطی در این کشورها تلقی می‌شود.

سیاست‌های محیطی کشورهای صنعتی یا توجه به اولویت "جلوگیری از ایجاد پسماندها" که با تأکید بر "استفاده دوباره" و یا "بازیابی" همراه است، در جهت تضمین افزایش چشمگیر حمایت محیطی در جریان پسماندها تدوین می‌شود. بدین ترتیب برای ایجاد چارچوب‌های حقوقی که تسهیل کننده ۳ مرحله کاهش، استفاده دوباره و بازیابی و همچنین انتقال‌نهایی طبق استانداردهای سختگیرانه است تأکید می‌شود.

بقیه این مواد باید بازیابی شود که مقداری از آن به شکل بازیافت انرژی خواهد بود.

آلمان

قوانین محیطی مهمی در زمینه بسته‌بندی در آلمان اجرا می‌شود. این قوانین هم کالاهای ساخته‌شده و هم واردات را در بر می‌گیرد. فرمان پسماندهای بسته‌بندی (به جز بخشهایی از آن در مورد "عوارض مربوط به بازگرداندن" بسته‌بندی پسمانده و همچنین در مورد "دریافت ودیعه")، در اول دسامبر ۱۹۹۰ به اجرا درآمد. بخشهای مربوط به "عوارض بازگرداندن" و "غیره نیز قرار است بزودی به اجرا درآید. ویژگیهای مهم این فرمان به شرح زیر است: ۱) برانواع بسته بندی تأثیر دارد از جمله الف) بسته‌بندی حمل و نقل یا ترانزیت، ب) بسته بندی بیرونی یا ثانویه، وج) بسته‌بندی فروش یا مصرف کننده (۲۰) فروش هر نوع بسته‌بندی را که نتوان از آن دوباره استفاده و بازیابی کرد یا برای بازیافت انرژی سوزاند ممنوع می‌کند، و در ضمن بازیابی از اولویت بسیار بالایی برخوردار است، ۳) توزیع کننده یا خرده فروش را مجبور می‌کند تا بسته‌بندی ترانزیت یا حمل و نقل مانسند جمعه‌هایی از جنس مقوا، گرانول یا لایه فوم پلاستیکی و سایر بسته‌بندیهای ترانزیت را پیش از ارائه محصول برای فروش جدا کرده و یا اینکه ظروفی تهیه کنند که خریدار بتواند این ماده را به جای خانه در فروشگاه از آن جدا کند، ۴) خرده فروش را مجبور می‌کند تا کالا را در محل فروش از بسته‌بندی ثانویه، مانند بسته‌های متورم یا نازک، خارج کرده یا اینکه ظرفی تهیه کند تا خریداران بتوانند این ماده را در فروشگاه بگذارند، ۵) پرکننده، توزیع کننده یا خرده فروش را مجبور می‌کند تا امکانات انباشت کافی را برای بسته‌بندیهای کهنه چه در فروشگاه و چه در محدوده جذب مشتری خود ایجاد کند، ۶) برای تمام ظروف نوشابه یکبار مصرف و

ظروف پلاستیکی مخصوص خشکشوییها و فرآورده‌های پاک‌کننده خانگی، مقداری ودیعه اجباری تعیین می‌شود، ۷) همچنین برای ظروف مخصوص رنگ، حلالها، حشره‌کشها، روغن‌ها و سایر فرآورده‌های خانگی خطرناک، ودیعه اجباری معینی اعمال می‌شود.

با اعلام رسمی این قوانین، مسئولیت انباشت و بازیابی تمام پسماندهای بسته‌بندی مربوط به کالا اکنون برای نخستین بار برعهده پرکننده، توزیع کننده یا خرده فروش قرار می‌گیرد و باید در خارج از سیستم عمومی تخلیه پسماندها اجرا شود. در قانون پسماندهای بسته‌بندی شرایط برجسته گذاری نیز آمده است که به موجب آن اعلام نوع ماده، به کار رفته در بسته‌بندی، و نحوه برگرداندن آن اجباری است. افزون بر آن، نصب علائمی در فروشگاهها جهت آگاهی مصرف کننده از این موضوع که حق دارند پیش از بردن کالای خریداری شده، بسته‌بندی آن را جدا کنند اجباری است. در صورتی که پرکننده، توزیع کننده، و خرده فروش سیستمی جداگانه و پشتیبان مصرف کننده برای انباشت بسته‌بندی ایجاد کنند، هیچ یک از شرایط بالا ضرورت ندارد. بسته بندیهای استفاده شده در بیمارستانها، مطب پزشکان، بانکهای خون، آزمایشگاهها و موسسه‌های مشابه که بایست از سیستمهای مدیریت پسمانده جداگانه استفاده کنند شامل این قانون نیست.

پیشبینی می‌شود که به موجب قانون پسماندهای بسته‌بندی، سیستمهای انباشت پشتیبان مصرف کننده به وسیله صنایع ایجاد شود. زیرا این کار عملیتر از جمع آوری آنها به وسیله شبکه‌های توزیع خرده فروشی است. یک شرکت مرکزی به نام "دوال سیستم دوچلند" (Dual System Deutschland) توسط صنایع آلمان تأسیس شده است تا هزینه و مدیریت انباشت و بازیابی پسماندهای بسته‌بندی را تأمین کند. شمار بسیاری از

شرکتهای منفرد در رشته های گوناگون صنعت مربوط از جمله خرده فروشان، پرکننده‌ها و تولید کنندگان بسته‌بندی از این شرکت حمایت می‌کنند و انتظار می‌رود سایر بخشها نیز به آنها بپیوندند. عوامل اصلی این سیستم که به وسیله شرکت "دوال سیستم دوچلند" ایجاد شده به شرح زیر است: ۱) به تمام بسته‌بندیهایی که برای جمع‌آوری از طریق این سیستم طراحی می‌شوند "برجسب سبز" داده خواهد شد. بدون این برجسب، جمع‌آوری بسته‌بندیها در این سیستم صورت نخواهد گرفت و در نتیجه تابع قانون ودیعه خواهد بود. سیستم مشابهی (با برجسب قرمز) نیز پیشنهاد شده ولی هنوز به اجرا در نیامده است. به موجب این سیستم بسته‌بندیهایی که به علت محتویاتشان آلوده شده باشند جمع‌آوری می‌شود. شرکت برای هر بسته‌ای که دارای این برجسب باشد مقداری پول دریافت می‌کند. ۲) به همراه تمام وسایل خانگی در آلمان، ظروف سبز رنگی به صورت رایگان داده می‌شود تا بسته‌هایی را که دارای این برجسب هستند پس از بازکردن در آن قرار دهند. ۳) بسته‌های پسمانده انباشته شده به وسیله شرکت به تفکیک جنس آنها طبقه‌بندی می‌شود و مواد دست‌بندی شده به صورت رایگان برای بازیابی عرضه می‌گردد.

انگلستان

"قانون حمایت از محیط زیست" انگلستان در اواخر سال ۱۹۹۰ به تصویب رسید. به موجب مواد مربوط به پسماندهای جامد در این قانون، سازمانهای جمع‌آوری که به وسیله دولت محلی اداره می‌شوند باید پیشنهادهای بازیابی را، با مشورت سازمانهای مربوط در ناحیه قانونی خود، از جمله شرکتهای خصوصی، تنظیم کنند. در نتیجه، موسسه‌های جمع‌آوری جدیدی به وجود خواهند آمد و وظیفه سازمانهای تخلیه پسماندها است که با استفاده از پس انداز حاصل از بازیابی به آنها اعتبار بدهند.

سازمانهای مزبور اجازه خواهند داشت تا مناسبترین راه حل محیطی را ، که الزاما "ممکن است ارزانترین نباشد ، انتخاب کنند . در قانون پیشگفته پیشبینی شده که هزینه دفسن و سایر هزینه‌های انتقال پسماندها به خاطر اقدامات کنترلی شدیدتر افزایش خواهد یافت و همین موضوع موجب می‌شود تا راه حل بازیابی جالبتر شود . در حال حاضر ، قانون مزبور و با گزارش هیئت دولت ، هیچ کدام به اعمال مالیات‌بندی ویژه‌ای برای بستن‌بندی اشاره نمی‌کنند ولی این نوع راه حل به قوت خود باقی مانده است تا شاید در آینده برای کمک در دستیابی به اهداف پیشگفته ضرورت پیدا کند .

فرانسه

در گزارش هیئت دولت در رابطه با " طرح ملی فرانسه برای محیط زیست " سیاست و هدفهای فراگیری برای ده سال آینده پیشنهاد شده است . در این طرح ، هدفهای بلند پروازانه‌ای در سه زمینه مهم محیطی زیردر نظر گرفته شده است : منابع طبیعی ، کیفیت محیط زیست برای تمام شهروندان فرانسوی و توجه اساسی به نگرانیهای محیطی در سطح جهان . هدفها عبارتند از : (۱) پایان بخشیدن به تولید و مصرف گازهای " سی . اف . سی " (CFC) (۲) تثبیت انتشار گاز اکسید داکسید (CO2) تا سال ۲۰۰۵-۲۰۰۰ تا ۳۰٪ کاهش آلودگی جونا ۲۰۰۵-۲۰۰۰ تا ۳۰٪ افزایش نرخ تصفیه آب از یک سوم به دوسوم (۵۰) تصفیه و کاهش آلودگی کشاورزی ، (۶) محدود کردن دفن پسماندها و افزایش بازیابی از ۳۰ درصد به ۵۰ درصد ، (۷) تغییر یا نوسازی ۲۰۰۰۰ واحد مسکونی که در معرض سروصدای بسیار زیاد هستند (۸) کاهش خطرات تکنولوژیکی و طبیعی ، (۹) پذیرش اقدامی شدید برای حمایت از محیط زیست و نواحی آسیب پذیر کشور ، (۱۰) کمک جدی به رفع مسائل محیطی منطقه‌ای و جهانی از طریق اقدامات مالی ، علمی و جزآن .

در گزارش هیئت دولت ، کنترل پسماندها با استفاده از اولویتهای زیر پیشنهاد شده است : الف) محدود کردن تولید پسماندها ، ب) دانش فرآیندهای تولید پسماندها و کنترل حرکت آن ، پ) بازیافت انرژی هر جا که عملی باشد ، و ت) محدودیت شدید پسماندهای باقیمانده و انباشت مطمئن آنها .

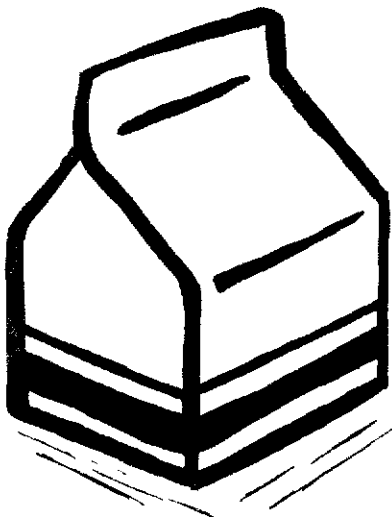
سوئیس

دولت فدرال سوئیس قبلا " پیشنهادی برای اعمال ممنوعیت فراگیر در مورد قوطیهای نوشابه ، آب معدنی و آبجو ، و همچنین بطریه‌های " پی . وی . سی " و هر نوع بسته یکبار مصرفی که ظرفیت آنها برای این نوشابه‌ها بیش از ۴۰ سانتی‌لیتر باشد ، ارائه داده بود . این طرح کنار گذاشته شد و در عوض حکمی صادر شد که به موجب آن ، جریان از بین بردن ظروف یکبار مصرف کنترل می‌شد .

سوئیس همچنین قانونی در مورد مواد خطرناک و محیط زیست دارد که به موجب آن اگر میزان وجود این گونه مواد در محصولی پایینتر از مقداری باشد که در قانون مزبور آمده ، روی آن برچسب " با از بین بردن این محصول هیچ آسیبی به محیط زیست وارد نمی‌شود " نصب می‌گردد . از آنجا که محصولات " پی . وی . سی " از لحاظ شیمیایی دارای ماده کلرین با غلظت ۲۰۰ میلی‌گرم در کیلوگرم است ممکن است چنین برچسبی روی آن الصاق نشود .

اتریش

اتریش برای سالهای ۱۹۹۲ تا ۱۹۹۴ هدفهایی را در مورد نرخ بازیابی ، و بسته‌بندیهای نوشابه‌های گازدار ، از طریق دوباره پرکردن یا بازیافت آنها تعیین کرده است . از سال ۱۹۹۱ ، مالیات معینی برای نوشابه‌های پر شده در شیشه (به جز آنهایی که برای شیراشاراب استفاده می‌شوند) ، پلاستیک (یکبار مصرف) و

قوطیهایی که کمکی به امر مدیریت پسماندها به شمار می‌آید وضع کرده است . برای ظروف پلاستیکی نوشابه‌های پرشدنی ، مقداری ودیعه اجباری در نظر گرفته شده است ، و همچنین برای جایگزینی " پی . وی . سی " با سایر مواد پلاستیکی به صورت داوطلبانه فشارهایی وارد می‌شود .

بلژیک

در ژوئن ۱۹۹۰ در منطقه فلیش Flemish موافقتنامه‌ای اختیاری ، به شکل یک سری استانداردهای تخصصی ، میان مقامات صنعت بسته‌بندی به امضا رسید که تمام پسماندهای بسته‌بندی را در بر می‌گرفت . به موجب این موافقتنامه ، صنعت مزبور با موارد زیر موافقت کرد : الف) استفاده از فرایندهای کم خطرتر محیطی ، ب) طراحی بسته‌های بازیافتنی ، پ) کاهش وزن بسته‌ها ، ت) استفاده از علائمی روی بسته‌بندیها که نشان دهد بسته‌بندی مزبور می‌تواند از نو استفاده ، بازیابی یا کمپوست

(کود) شود بانه ج) اطمینان از اینکه هیچ ماده مضر در بسته‌بندی وجود ندارد که موجب آلودگی جریان پسماندها شود. یک طرح ضربتی ۵ ساله (۱۹۹۵-۱۹۹۱) که تمام اهداف بالا را در برمی‌گیرد برای کاهش پسماندها وجود دارد که به وسیله کنسرسیومی برپا شده از طرف صنعت مربوط سرپرستی می‌شود و موافقتنامه داوطلبانه مشابهی میان این صنعت و مقامات در حال تنظیم است که منطقه بروکسل را در برمی‌گیرد.

هلند

پارلمان هلند لایحه‌ای را به تصویب رسانده است که به موجب آن برای قوطیهای آلومینیومی بطریهای پلاستیکی، و ظروف شیشه‌ای و دیعه اجباری تعیین شده است. پیشنهاد دیگری در پارلمان وجود دارد که قرار است استفاده از آلومینیوم و مواد پی.وی.سی در بسته‌بندی ممنوع شود، ولی هنوز به تصویب نرسیده است. با این حال، خرده فروشان از سپتامبر ۱۹۹۰ به صورت داوطلبانه پی.وی.سی را از فروشگاهها جمع‌آوری کرده‌اند.

ایتالیا

مقامات ایتالیایی قصد دارند تا سال ۱۹۹۲ به هدفهای بازیابی زیر برای مواد بسته‌بندی اصلی دست یابند: ۱) ۵۰ درصد برای شیشه، ۲) ۴۰ درصد برای پلاستیک، ۳) ۵۰ درصد برای فلزات. در صورتی که این هدفها عملی نشود، از آوریل ۱۹۹۳، مالیاتهایی برای ظروف یکبار مصرف، و نه برای ظروف پرشدنی، اعمال می‌شود.

در راستای برقراری جمع‌آوری جداگانه ظروف عرضه مواد مایع، دولت ایتالیا از تولید کنندگان و واردکنندگان انتظار دارد تا برای پیشبرد طرحهای بازیابی با مقامات محلی همکاری کنند. هزینه عملیاتی این طرحها بین شرکت کنندگان، طبق سهم بازارشان، تقسیم

می‌شود.

منطقه اسکاندیناوی

دانمارک

دولت دانمارک قصد دارد فشار پسماندهای جامد ناشی از بسته‌بندی نوشابه را کاهش دهد. به همین خاطر، نوشابه‌های گازداری که در داخل تولید می‌شوند باید طبق قانون در بطریهای قابل پرشدن مجدد عرضه شوند. برای نوشابه‌های وارداتی، سیستم ودیعه اجباری به کار می‌رود تا به انباشت ظروف خالی و بازیابی آنها کمک شود. استفاده از قوطیهای فلزی و آلومینیومی برای این گونه نوشابهها ممنوع است.

سوئد

در "لایحه" پسماندهای سوئد (۱۹۹۰) از اصل پرداخت برعهده آلوده‌کننده استفاده می‌شود و تولیدکننده مسئولیت تمام پسماندهای ناشی از کار خود را شامل قبول

هزینه انتقال و از بین بردن آن و ایجاد محصولات جدید، تمیز و تولید شده از منابع خوب و مناسب را برعهده می‌گیرد.

نروژ

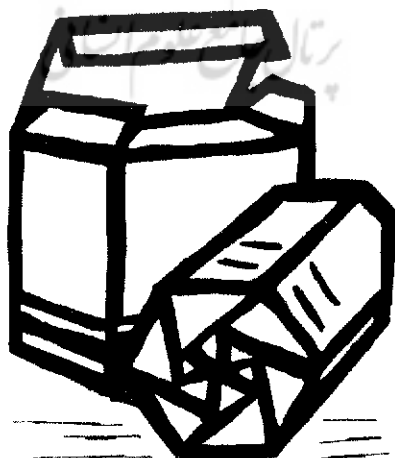
این کشور برای ظروف نوشابه یکبار مصرف مقدار معینی مالیات بسته‌بندی وضع کرده است. مالیات کمتری برای ظروف پلاستیکی دریافت می‌شود که اگر صنعت مربوط در ایجاد سیستم مناسبی برای بازیابی موفق نشود احتمالاً افزایش می‌یابد.

آمریکای شمالی

ایالات متحد

قوانین این کشور، با داشتن ۵۰ ایالت و هر یک با مجموعه بینظیری از اولویتهای محیطی، بسیار انعطاف‌پذیر است و اطلاعات در مورد آن باید به طور مستمر بهنگام شود. در ۵ ماه نخست سال ۱۹۹۰، ۶۵ قانون بازیابی در ۲۲ ایالت به اجرا درآمد. در طی دوره ۱۹۸۸ تا ۱۹۹۱، شمار لوایح مربوط به پسمانده بسته‌بندیهای پلاستیکی ۳۶ درصد افزایش نشان می‌داد. نیروی اصلی قوانین مربوط به بسته‌بندی در جهت به حداقل رساندن تأثیر آن بر پسماندهای جامد از طریق فعالیتها و سیاستهای زیر هدایت می‌شود: ۱) بازیابی اجباری و جمع‌آوری از پیاده‌رو، ۲) ودیعه اجباری ۳) نصب برجسب روی بسته‌بندیهای پلاستیکی، ۴) استفاده اجباری از پلاستیکهای تجزیه‌شدنی، ۵) ممنوعیت در مورد انواع بخصوص بسته‌بندی.

"سازمان حمایت از محیط زیست" امریکا اولویتها و هدفهای زیر را برای رسیدگی به مسئله پسماندهای جامد تعیین کرده است: ۱) وزن و حجم (کاهش از منبع) (۲۵ درصد کاهش

است . قانون مزبور را یک سیستم مسئولیت چهارگانه به شرح زیر اجرا می‌کند: (۱) واحدهایی که مسئولیت انتقال پسماندهای ناشی از فعالیت خود را به عهده دارند ، (۲) شهرداریها (مقامات محلی) برای انجام مدیریت کارای انتقال پسمانده ، (۳) دولت‌های محلی برای پشتیبانی فنی لازم از شهرداریها و نظارت بر انتقال مناسب پسماندهای صنعتی ، و (۴) دولت مرکزی برای تشویق پیشرفت‌های تکنولوژیکی مربوط به انتقال پسمانده و همچنین ارائه کمک‌های تکنولوژیکی و مالی . ■

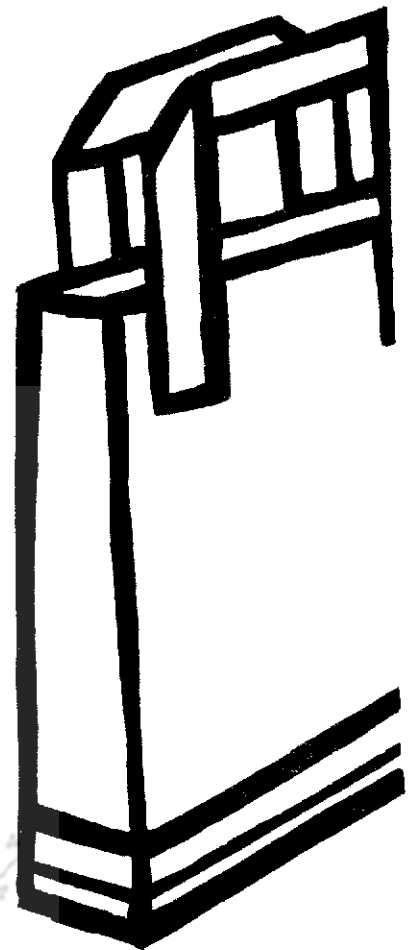
مأخذ : نشریه تک مانیپور ، مارس - آوریل ۱۹۹۲

ملی تدوین کند و یک سری اصول هدایت کننده به منظور ایجاد " پروتکل بسته‌بندی ملی " شود . این کار به ایجاد ۶ خط مشی اصلی بسته‌بندی زیر برای کانادا انجامید: (۱) تمام بسته‌بندیها باید کمترین تأثیر را روی محیط زیست داشته باشند ، (۲) مدیریت بسته‌بندی از طریق کاهش منبع ، استفاده دوباره و بازیابی از اولویت برخوردار خواهد بود ، (۳) تلاش مستمر اطلاعاتی و آموزشی باید انجام شود تا تمام مردم کانادا از وظایف و پیامدهای محیطی بسته‌بندی آگاه شوند (۴) این سیاستها برای تمام بسته‌بندیهایی که در کانادا استفاده می‌شود از جمله واردات به کار می‌رود ، (۵) برای تطبیق با این سیاستها ، باید مقرراتی ارائه شود ، و (۶) تمام رویه‌های دولتی که بر بسته‌بندی اثر دارند با این سیاستهای ملی تطبیق داده خواهد شد .

منطقه آسیا ژاپن

چارچوب قانونی برای رسیدگی به جنبه‌های محیطی در ژاپن به " قانون اصلی اقدامات ضد مزاحمت عمومی " متکی است . از مقررات گوناگون این چارچوب ، آنهایی که به مدیریت پسماندهای ناشی از منابع گوناگون - مانند لوازم خانه ، فروشگاهها ، ادارات و کارخانهها - مربوط هستند عبارتند از: (۱) قانون انتقال پسمانده و پاکیزگی عمومی (قانون انتقال پسمانده) ، (۲) قانون کنترل آلودگی هوا ، (۳) قانون کنترل آلودگی آبها ، (۴) قانون جلوگیری از آلودگی و بلایای دریایی ، (۵) قانون مراکز محیط زیست ساحلی منطقی .

از میان این قوانین ، " قانون انتقال پسمانده " ارتباط مستقیم با پسماندهای بسته‌بندی دارد . این قانون برای بهبود و حفظ محیط زیست و بهداشت عمومی ، از طریق ترویج انتقال مناسب پسماندها ، طراحی شده

(۲) بازیابی (۲۵ درصد افزایش) (۳۰) سوزاندن (با بازیافت انرژی) (۲۵ درصد کاهش) (۴۰) تخلیه و دفن (تنها به عنوان آخرین راه حل) (۳۰ درصد افزایش) .

کانادا

در ماه مه ۱۹۸۹ دولت کانادا یک سازمان کارشناسی ملی در مورد بسته‌بندی را به وجود آورد تا برای مدیریت بسته‌بندی خط مشی‌های